

INGETROKKEN PER 3 NOVEMBER 2015

NBA Alert
Audit Alert 24

Korting pensioenfondsen

februari 2012

Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

Audit Alert 24

‘Paragraaf ter benadrukking van aangelegenheden’ in controleverklaring ingeval van voorgenomen korting pensioenaanspraken op of vóór 1 april 2013

Deze ‘audit alert’ behandelt de situatie waarin een pensioenfonds voor het opmaken van de jaarrekening 2011 het principebesluit neemt dat zij voorwaardelijk voornemens is de pensioenaanspraken uiterlijk per 1 april 2013 te korten vanwege onvoldoende opgetreden herstel. Deze audit alert behandelt niet de situatie waarin een pensioenfonds reeds in 2012 overgaat tot korting.

1 Introductie

De sterk gestegen levensverwachtingen, financiële crisis, economische ontwikkelingen daarna, de huidige onzekerheden in onder meer de eurozone, alsmede de lage risicovrije renteniveaus, hebben geleid tot soms aanzienlijke verslechtering van de financiële situatie (‘dekkingsgraad’) van pensioenfondsen. Een groot aantal pensioenfondsen heeft een dekkingsgraad lager dan 100%, hetgeen behelst dat de waardering van hun pensioenverplichtingen hoger is dan de waardering van hun beleggingen.

Pensioenfondsen waarvan de dekkingsgraad lager is dan het zogenaamde vereist eigen vermogen moeten een lange termijn herstelplan indienen bij De Nederlandsche Bank (DNB). Pensioenfondsen waarvan de dekkingsgraad lager is dan het zogenaamde minimaal vereist eigen vermogen (veelal ongeveer 104 à 105% dekkingsgraad) moeten een korte termijn herstelplan indienen bij De Nederlandsche Bank (DNB). Korte termijn herstel behelst dat een pensioenfonds binnen maximaal 5 jaren¹ weer het minimaal vereist eigen vermogen moeten bereiken. DNB toetst bij indiening van een herstelplan of het herstelpad dat uit een herstelplan blijkt aanvaardbaar is, waarna zij het herstelplan accordeert.

Het pensioenfonds monitort vervolgens en evalueert ten minste jaarlijks hoe het herstel zich voltrekt ten opzichte van het herstelpad. Het pensioenfonds beoordeelt daarbij of aanvullende maatregelen nodig zijn, waaronder als laatste redmiddel een voorgenomen korting per 1 april van het daarop volgende jaar. DNB toetst deze evaluatie en beoordeelt of – eventueel met de getroffen aanvullende maatregelen – sprake is van een concreet en haalbaar herstelpad.

Indien de dekkingsgraad lager is dan 100%, dan keert het pensioenfonds meer uit dan dat zij op dat moment pro rata aan dekking heeft voor de betreffende uitkeringen. Voor de korte termijn is dat in de regelgeving niet als bezwaarlijk aangemerkt. Voor de langere termijn wordt het in het maatschappelijk verkeer wel als bezwaarlijk gezien, omdat daarmee verschuiving plaatsvindt tussen generaties. Om die reden is 31 december 2011 een formeel evaluatiemoment voor veel pensioenfondsen waarbij in 2011 een korte termijn herstelplan met een termijn van 5 jaar van

¹ Wettelijk bedraagt de termijn 3 jaren. Verlenging naar 5 jaren is een (eenmalige) uitzondering, onder de voorwaarde dat de fondsen die deze verlengde termijn hanteren jaarlijks evalueren of aanvullende maatregelen, zoals een voorgenomen korting, noodzakelijk zijn.

kracht is. De evaluatierapportage die daarbij moet worden opgesteld, moet voor 11 februari 2012 zijn ingediend bij DNB.

Uit de evaluatie moet blijken of nog steeds sprake is van een concreet en haalbaar herstelpad en of het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen binnen de gestelde termijnen worden bereikt. Als een pensioenfonds ook na inzet van eventuele andere aanvullende herstelmaatregelen² niet in staat is binnen de gestelde termijn het minimaal vereist eigen vermogen te bereiken, dan dient het pensioenfonds een voorgenomen korting op de opgebouwde aanspraken (ingegaan en niet-ingegaan) te benoemen met een uiterlijke implementatiedatum van 1 april 2013. Belangrijk is dat bij de pensioenfondsen waar een 5-jaars korte termijn herstelplan van kracht is, de financiële positie ultimo 2012 bepalend zal zijn of een aldus voorgenomen korting uiterlijk per 1 april 2013 daadwerkelijk (volledig of ten dele) moet worden doorgevoerd.

Indien de evaluatierapportage die wordt ingediend bij De Nederlandsche Bank (DNB) een voorgenomen korting benoemt, dan impliceert dit dat het bestuur een 'principebesluit' neemt danwel heeft genomen dat 'korting aan de orde zal zijn tenzij de financiële situatie per 31 december 2012 voldoende zal zijn verbeterd'. DNB oordeelt daarbij overigens niet de voorgenomen uitvoering (evenwichtige belangenafweging) van een voorgenomen korting³. In de bijgaande instructiebrief heeft DNB een en ander verwoord.

De voorgenomen korting van pensioenaanspraken vloeit voort uit achterblijvende verbetering van de dekkingsgraad ten opzichte van het herstelpad dat is opgenomen in het herstelplan. Herstelplannen zijn inmiddels een aantal jaren bekend in de branche. Deze alert gaat niet in op de wijze, waarop de accountant in het kader van zijn controle omgaat met het herstelplan.

2 Status audit alert

Deze publicatie, die tot stand is gekomen onder verantwoordelijkheid van de NBA, beoogt registeraccountants en accountants-administratieconsulenten aanwijzingen te geven ter zake van een specifiek onderdeel van de uitoefening van het accountantsberoep. Verwacht wordt dat accountants kennisnemen van deze aanwijzingen en deze overwegingen voor zover relevant voor de opdracht. Een accountant die deze aanwijzingen niet toepast, moet erop voorbereid zijn om uit te leggen hoe niettemin is voldaan aan de verplichtingen, basisprincipes en essentiële werkzaamheden uit wet- en regelgeving, die nader zijn behandeld in deze aanwijzingen. Deze publicatie heeft niet de status van beroepsreglementering.

3 Gevolgen van het principebesluit voor de financiële positie

De voorgenomen korting heeft een voorwaardelijk karakter. Het aldus genomen principebesluit mag daarmee nog niet per datum van het principebesluit worden verwerkt in de financiële positie van het pensioenfonds. Dit is pas toegestaan na feitelijke besluitvorming danwel op het moment dat sprake is van het ontstaan van een juridische of feitelijke verplichting overeen-

² Maatregelen die op het moment dat een pensioenfonds de evaluatie 2011 bij DNB indient nog niet definitief zijn – en die daarmee nog niet concreet en haalbaar zijn – mag een pensioenfonds eventueel meenemen in de evaluatie over 2012.

³ DNB heeft fondsen gevraagd om dit duidelijk als voorbehoud te vermelden indien gecommuniceerd wordt over de voorgenomen uitvoering (via bijeenkomsten, specifieke berichtgeving, bestuursverslag, website en dergelijke).

komstig verslaggevingsregels. Per die datum daalt de waarde van de pensioenverplichtingen en verbetert het eigen vermogen. Daarmee stijgt de dekkinggraad van het fonds.

4 Gevolgen van het principebesluit voor de verslaggeving

Korting en ook een voornemen daartoe zijn historisch gezien als uitzonderlijk aan te merken. Het is daarmee naar zijn aard (en veelal ook naar zijn omvang) een belangrijk gegeven waarover besturen van de desbetreffende pensioenfondsen transparantie moeten betrachten richting deelnemers en andere belanghebbenden. Deze transparantie behoort ingevolge BW 2 ook te worden betracht in het bestuursverslag en de jaarrekening. Indien het principebesluit wordt genomen vóór het opmaken van het bestuursverslag en de jaarrekening 2011 dan dient dit principebesluit daarin adequaat te worden toegelicht. Daadwerkelijke verlaging van de verplichting komt eerst aan de orde nadat het voorwaardelijke karakter is vervallen.

In het bestuursverslag licht het bestuur toe wat de voorgenomen korting behelst en de wijze waarop die zal worden toegepast, welke eventuele andere maatregelen het bestuur heeft genomen dan wel voornemens is te nemen en om welke redenen zij tot de voorgenomen korting heeft besloten. Indien daaromtrent besluiten zijn genomen, licht het bestuur tevens toe hoe het pensioenfonds zal handelen indien na een periode van korting de dekkinggraad voldoende is hersteld. Dit kan bijvoorbeeld een toelichting zijn op de rangorde tussen compensatie van eerder toegepaste kortingen en het verstrekken van nieuwe indexaties.

In de jaarrekening is het gebruikelijk het herstelplan en (de mate van) herstel te behandelen in de toelichting op het eigen vermogen. Hieruit vloeit voort dat, als onderdeel van de toelichting op het herstelplan en het herstel, melding gemaakt wordt van de blijkens de evaluatierapportage verwachte omvang van de voorgenomen korting. Daarbij wordt aangegeven dat besluitvorming omtrent de effectuering van de voorgenomen korting pas wordt genomen naar aanleiding van de financiële situatie per 31 december 2012 en dat dit kan betekenen dat de korting niet wordt geëffectueerd of voor een andere omvang dan nu aangegeven.

Indien het principebesluit is genomen na 31 december 2011, dan wordt dit tevens kort vermeld onder de 'Gebeurtenissen na balansdatum', met verwijzing naar de toelichting in het bestuursverslag en de jaarrekening.

5 Gevolgen van het principe besluit voor de accountantscontrole

De accountant neemt in het kader van zijn controle van de jaarrekening en zijn onderzoek van het bestuursverslag kennis van de evaluatierapportage die bij DNB is ingediend en, indien een reactie is ontvangen, de reactie daarop van DNB. De accountant bespreekt op professioneel kritische wijze met bestuur en certificerend actuaire de wijze waarop het bestuur de kwaliteit en regels ten aanzien van de berekeningen heeft geborgd en op welke wijze het bestuur de uitkomsten heeft geëvalueerd.

Een professioneel kritische instelling maakt ook dat de accountant in de risicoanalyse en tijdens de controle van de jaarrekening de vraag betreft of bij opmaken van de jaarrekening een gelijke mate van prudentie is betracht als in voorgaande jaren, met name bij schattingsprocessen. Indien deze lager is geworden zou de dekkinggraad hoger kunnen zijn uitgekomen, met als

potentieel gevolg dat een voorgenomen korting niet aan de orde is danwel lager uitvalt. De accountant zal de eventuele redenen voor het verlagen van de prudentie evalueren.

Indien uit de evaluatierapportage een voorgenomen korting blijkt, dan stelt de accountant vast dat de vorengenoemde toelichting in bestuursverslag, jaarrekening en eventueel overige gegevens aanvaardbaar is in het licht van de specifieke situatie van het pensioenfonds. De accountant stelt vast dat het in de jaarrekening vermelde kortingspercentage op juiste wijze is ontleend aan de evaluatierapportage. (De evaluatierapportage is overigens geen zelfstandig object van onderzoek van de accountantscontrole⁴.) De accountant controleert eventuele direct van het kortingspercentage afgeleide gegevens (bijvoorbeeld impact dekkingsgraad of daling omvang uitkeringen) op rekenkundige juistheid.

6 Gevolgen van het principebesluit voor de controleverklaring

Het (voorgenomen) korten van de rechten van deelnemers in een pensioenfonds is historisch gezien een zeer uitzonderlijke maatregel. Zoals in hoofdstuk 4 aangegeven moet hierover dan ook transparant worden gerapporteerd in bestuursverslag en jaarrekening. Een dergelijke toelichting is dan ook veelal aan te merken als materieel voor het inzicht en fundamenteel voor het begrip. Waar dit het geval is, zal de accountant:

- indien de accountant tot de conclusie komt dat de genoemde toelichting niet aanvaardbaar is in de onderhavige specifieke situatie dit bespreken met het bestuur. Indien het bestuur niet overgaat tot aanpassing op de aangegeven punten, dan handelt de accountant overeenkomstig Standaard 705 van de NVCOS. Dit zal ertoe kunnen leiden dat de accountant een niet goedkeurende verklaring verstrekt.
- indien de accountant tot de conclusie komt dat de genoemde toelichting aanvaardbaar is in de onderhavige specifieke situatie zal de accountant ingevolge Standaard 706 een zogenaamde 'Paragraaf ter benadrukking van aangelegenheden' (voorheen 'onverplicht toelichtende paragraaf') opnemen in zijn controleverklaring bij de jaarrekening. De door de NBA voorgestelde tekst daarvan luidt:

Paragraaf ter benadrukking van aangelegenheden

Wij vestigen de aandacht op pagina van het bestuursverslag en pagina ... van de jaarrekening, waarin het bestuur meldt besloten te hebben dat tenzij de dekkingsgraad op 31 december 2012 voldoende zal zijn verbeterd per 1 april 2013⁵ zal worden overgegaan tot het korten van de opgebouwde aanspraken en rechten. Deze situatie doet geen afbreuk aan ons oordeel.

⁴ De opdracht tot controle van de jaarrekening omvat niet controle van de evaluatierapportage of het principebesluit als zodanig. Het voorgenomen kortingspercentage behelst niet een toelichting op/specificatie van een post in de balans of staat van baten en lasten, maar een meer algemene toelichting in het licht van het herstelplan dat erop gericht is het eigen vermogen binnen een bepaalde termijn naar verwachting weer te laten voldoen aan vermogens-eisen krachtens wet- en regelgeving.

⁵ Uiteraard moet dit fondsspecifiek worden aangegeven, dat wil zeggen een andere datum worden ingevuld wanneer van toepassing.

7 Invloed moment van het principebesluit op verslaggeving en accountantscontrole

Het is mogelijk dat het bestuur los van de evaluatierapportage tot de conclusie komt dat zij moet besluiten tot het voornemen te gaan korten. Indien dit is voordat de evaluatierapportage wordt ingediend, dan is het aannemelijk dat de evaluatierapportage daarvan melding maakt. Het vorenstaande dekt die situatie dan af. Indien dit het geval is nadat de evaluatierapportage is ingediend, dan handelt de accountant eveneens overeenkomstig het gestelde in deze notitie.

8 Principebesluit ten tijde van opmaken jaarrekening nog niet genomen, maar dit ligt wel in de lijn der verwachting

Indien het bestuur ten tijde van het opmaken geen principebesluit heeft genomen, terwijl op grond van de dekkingsgraad het alsnog nemen van een principebesluit wel nadrukkelijk in de lijn der verwachting ligt, dan stelt de accountant vast dat in het bestuursverslag en bij de toelichting op het herstelplan in de jaarrekening, op in de omstandigheden passende wijze is aangegeven om welke reden het bestuur hiertoe (nog) niet heeft besloten. Afhankelijk van de omstandigheden kan de accountant met inachtneming van Standaard 706 komen tot een paragraaf ter benadrukking van aangelegenheden. De redactie zal dan zodanig zijn dat deze aansluit op de specifieke situatie. Indien de toelichting in deze situatie ontoereikend is dan overweegt de accountant zijn verklaring aan te passen in overeenstemming met Standaard 705.

Bijlage: Instructiebrief evaluatie herstelplan (DNB, 1 december 2011)